

Julkaistu Esitys-lehdessä 4/2009: Korva

ANTI Festival 23.-27.9.2009:

Rotozaza (UK): *Wondermart*

Stephen Hodge (UK): *SLaaristokaupunki*

Rachel Henson (UK): *Flickers*

YHDEN KATSOJAN ESITYKSIÄ

Saavuttuani Anti-festivaaleille Kuopioon perjantaina 25.9. kävin kokemassa peräkkäin kolme brittiläistä yhdelle katsojalle kerrallaan suunniteltua esitystä. Kukin esityksistä lähestyi katsojaa erilaisen strategian avulla, etäännyttäen kukin omalla tavallaan katsojan esityksen tekijästä tai esiintyjästä. Kukin esitys alkoi elävän esiintyjän antamalla johdatuksella ja siirtyi sitten varsinaiseen esitykselliseen muotoon, joka kuljetti katsojaa tilassa; *Wondermart* ääninauhaan, *SLaaristokaupunki* virtuaaliseen tilaan *Second Life* -verkkoympäristössä ja *Flickers* pieniin plärättäviin kuvakirjoihin.

***

Ensimmäisenä astuin Rotozaza-ryhmän *Wondermartin* ääninauhan kuljetettavaksi paikalliseen K-markettiin. Esitys johdattaa tarkkailemaan roolia, jonka otamme asioidessamme supermarketissa, ja kokeilemaan kevyesti sen rajapintoja. Katsoja kulkee kaupassa ostoskärryjä työnnellen ja seuraa esityksen tekijän, **Silvia Mercurialin**, äänen antamia toimintaohjeita. Puolen tunnin esityksen kuluessa mm. vakoillaan muita asiakkaita, tutkitaan tuotteiden sijoittamisen manipulatiivista logiikkaa ja tunnustellaan varastamisen herättämiä tuntemuksia.

Esitys on kehystetty ulkotilalla, josta esitys alkaa ja johon se päättyy. Ulkotila merkitään sateen äänellä ja dokumenttileikkeellä maailman ensimmäisen tavaratalon perustamisesta. Esitys seurailee radio- tai tv-dokumentin (tai teatteriesityksen) logiikkaa kohtausrakenteella – kohtaukset on erotettu toisistaan silmien sulkemisin.

Myös koko esityksen estetiikka muistuttaa tavaratalon olemusta käsittelevää leikillistä ja ironista radiodokumenttia, jonka sisään katsoja saa astua. Katsojaa herätellään tiedostamaan sekä tavaratalon poliittista agendaä että omaa ja muiden ostoskäyttäytymistä. Mieleeni jää kaikumaan tuotteita lähietäisyydeltä tuijottaessani taustalta kuuluva, **Steve Heimbeckerin** ääniteoksesta *The Forum for the Alienation of Art* lainattu, lause ”*this is humanity at its best*”. Huh. Siitä huolimatta poliittinen näkökulma jää minulle liian kevyeksi. Kaipaan lisää provokaatiota, sekä supermarketia että itseäni kohtaan. Haluaisin, että toiminta, johon minua kannustetaan, olisi vielä perustellumpaa. Pääsen liian helpolla ja kokemus on herkullisuudestaan huolimatta hiukan pinnallinen.

***

Seuraavaksi siirryn satamaan, josta alkaa fyysistä ja virtuaalista kävelyä yhdistävä *SLaaristokaupunki*. **Stephen Hodge** hölkkää luokseni rannassa ja alkaa tuttavallisesti jutellen johdattaa minua kohti *Second Lifea*. Meille on asetettu kaksi tietokonetta yhteen läheisen toimistorakennuksen huoneeseen ja asetumme niiden ääreen. Kun istun koneeni ääreen, Stephen ei enää puhu minulle. Sen sijaan hänen virtuaalinen alter egonsa **Difter Rhode** puhuttelee minua näytöllä. Hän esittelee minut omalle alter egolleni, **ANTI Nordenskjöldille**, joka on nimetty kuuluisan norjalaisen tutkimusmatkailijan mukaan. Drifter Rhode johdattaa minut *Second Lifen* saaristomaailmaan, kehystäen matkan pyrkimyksellä löytää sen virtuaalisuuden keskeltä jotain *todellista*.

Teos tuntuu kiinnostavalta alulta, mutta myös jää sellaiseksi. Saan pikaisen oppitunnin *Second Lifen* käytöstä, mutta en paljon muuta. Päästäkseni kiinni johonkin merkittävämpään tarvitsisin huomattavasti enemmän aikaa. Mutta juuri kun olen pääsemässä vauhtiin, Drifter palauttaa minut takaisin alkupisteeseen ja Stephen kiirehtii seuraavan katsojan luo. En ehdi hahmottaa mitä ”todellinen” ohjelman sisällä voisi tarkoittaa, minulle jää vain intuitiivinen häivähdys tähtitaivaan todenomaisuudesta. Yhdistän tuntemuksen siihen, että olen edellisenä yönä ihailut todellisen tähtitaivaan valtavuutta Kainuun metsässä. Voiko todellisuus näyttäytyä täällä vain muistona, viitteenä toiseen kokemukseen? Sekin tuntemus tuntuu valuvan sormien läpi, kun Drifter toteaa, että se on tosiaan hyvin ohjelmoitu. Mikä on tietysti totta, mutta tyhjentää kokemukseni todellisesta virtuaalimaailmassa pelkäksi tekniikan

ihailuksi; miten taitavasti todellisuusvaikutelma on toteutettu. Mutta onko kyse esityksestä? Esityksellisimmältä tuntuu itse virtuaalimaailman logiikka, puolitodellisten henkilöiden kommunikaatio bittimaailmassa, mikä on harmillisen banaali oivallus.

***

Kolmas esitys on Puijon mäen metsään johdettava *Flickers*. Tapaan esiintyjän jalankulkukäytävällä moottoritien vieressä ja saan laukun, joka sisältää kymmenen plärättävää kuvakirjaa. Kuvakirjat toimivat johdattajinani, niihin on valokuvattu koko esityksen reitti, jolle lähdän laukku olalla. Esitys on oivaltava yhdistelmä kuvitteellista ja todellista – liikun samaan aikaan ympärilleni levittäytyvässä metsässä ja kirjojen maailmassa, joka on hyvin lähellä fyysistä ympäristöä, mutta harhautuu siitä vähän väliä.

Sekä valokuvissa että itse reitillä kuljetaan pääasiassa metsässä. Kuvakirjoissa metsään työntyy kuitenkin myös toinen maailma, meri. Meri ujuttautuu osaksi matkaa vähitellen, alkaen pienistä vihjeistä kuten esityksen alussa läpäistävän tunnelin seinälle maalatusta venegraffitista, ja palaten yhä uudelleen erilaisina (mieli)kuvamanipulaatioina. Merestä tulee matkan kuluessa luonnollinen osa metsää. Alussa pläräilykirjaformaatti tuntuu kivan kekseliäältä ja nostaa esiin muistoja lapsuudesta, mutta loppua kohti matka käy uhkaavammaksi ja jopa apokalyptiseksi. Kivuus syvenee uppoamisen hetkiksi ja ne puolestaan lohdulliseksi hyväksynnäksi tulvan pyyhkiessä yli Puijon mäen, jonka huipulta katsoja saa ihailta lopun lähenemisen kauneutta. Kun olen poistunut esityksestä laskettelumäen vauhdinottotornin läpi, esityksen tekijä **Rachel Henson** odottaa minua Puijon näköalatornin juurella ja luovutan olkalaukun.

***

Mitä näissä esityksissä merkitsee se, että olen ainoa katsoja? Ainakin on selvästi eri asia, olenko tekemisissä esiintyjän kanssa. *SLaaristokaupunki* asettuu siksi omaan kategoriaansa. Esitys on keskustelu, kahden ihmisen kohtaaminen kehyksen sisällä. *Wondermart* ja *Flickers* taas välttävät tätä tuomalla kohdattavaksi ihmisen sijaan ympäristön. *Wondermart*issa yksin osallistuminen on kiinnostavaa, kun esitys

rakentuu kokemukselliseksi dokumentiksi. Esityksellisyys mahdollistaa dokumentin sisällä elämisen ja yksin kokeminen antaa minun piiloutua kuluttajan roolin sisään, enkä katsojana erotu muusta kaupan asiakkaista. Voin suhteuttaa sen, miten toimin, suoraan esityksen ulkopuoliseen maailmaan ja ihmisiin, ilman tarvetta tai pakkoa peilata tuota toimintaa muun yleisön reaktioihin. *Flickers* muodostuu yksinäisyyden kautta matkaksi omaan maailmasuhteeseen, mielikuvitukseen ja luontoon.

Flickersin ja *Wondermartin* rakenteessa on samoja klassisia aineksia. Kun *Wondermart* kehystää itsensä ulkotilalla, sateen äänellä ja sisään astumisella, *Flickers* tekee saman tunnelin läpi kulkemisella sekä alussa että lopussa. Kun *Wondermart* rytmittyy silmien sulkemisten tahtiin, *Flickers* leikkaa kohtauksesta toiseen kirjan vaihtamisen kautta. Ympäristöä lähestytään kuitenkin eri tavalla – *Wondermart* perustuu ympäristönsä luonteen paljastamiseen ja purkamiseen, *Flickers* lisää ympäristöönsä uuden kerroksen, mikä on luontevaa suhteessa niiden ympäristöjen olemukseen. Luonnonympäristöön ihminen voi vain lisätä, kulttuuriympäristön käsittely tapahtuu usein purkamisen kautta. *Slaaristokaupungin* virtuaalitallassa luonnonympäristö on enää muisto, jonka rippeitä kohti kurkotetaan 'todellisen' käsitteen avulla.

Tämän kautta esityskolmikko luo johdonmukaisen kokonaisuuden siirtyessään yhä pidemmälle inhimillisen kulttuurin kerrostumiin: luonnossa kävelemisestä kaupunkiympäristöön, jossa luonto näkyy vain purkitettuna, ja sieltä elektroniseen tilaan, jossa jäljellä on pelkkä purkki.

www.antifestival.com

www.rotozaza.co.uk

www.2ndlive.org

www.wordpicturestudio.wordpress.com/rachel-henson